

Дзямулич Н.

– старший викладач кафедри словесних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу

Дмитренко Н.

– викладач-методист кафедри словесних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу

УДК 373.3:37016:81-028.31

КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНІ ВПРАВИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлено питання формування мовленнєвої компетентності учнів початкової школи у процесі розвитку діалогічного мовлення на уроках української мови. Розкрито специфіку методики розвитку діалогічного мовлення як складової системи формування комунікативної компетентності молодших школярів. Обґрунтовано дидактично-виховний потенціал комунікативно-ситуативних вправ як ефективного засобу оптимізації процесу формування вмінь і навичок діалогічного мовлення учнів на початковому етапі освіти.

Ключові слова: комунікативна компетентність, мовленнєвий розвиток, діалогічне мовлення, мовленнєва ситуація, комунікативно-ситуативні вправи.

Дзямулич Н.

– старший преподаватель кафедры словесных дисциплин
Луцкого педагогического колледжа

Дмитренко Н.

– преподаватель-методист кафедры словесных дисциплин
Луцкого педагогического колледжа

КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНІЕ УПРАЖНЕННЯ В СИСТЕМЕ РАЗВИТИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В статье рассматривается вопрос формирования речевой компетентности учеников начальной школы в процессе развития диалогической речи на уроках украинского языка. Раскрыта специфика методики развития диалогической речи как составляющей системы формирования коммуникативной компетентности младших школьников. Обоснован дидактическо-воспитательный потенциал коммуникативно-ситуативных упражнений как эффективного средства оптимизации процесса формирования умений и навыков диалогической речи на начальном этапе образования.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, речевое развитие, диалогическая речь, речевая ситуация, коммуникативно-ситуативные упражнения.

Dziamulych N.

– Senior Lecturer, Philology Department, Lutsk Teachers' Training College

Dmytrenko N.

– Teacher, Teaching Methods Specialist, Philology Department,
Lutsk Teachers' Training College

COMMUNICATIVE-SITUATIONAL EXERCISES IN THE SYSTEM OF DEVELOPMENT OF DIALOGIC SPEECH OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

The article highlights issues of formation of speech competence of elementary

school students in the process of development of dialogic speech at the Ukrainian language lessons. The specifics of methods of dialogue development are revealed as part of the system of formation of communicative competence of junior schoolchildren. The didactic-educational potential of communicative and situational exercises is substantiated as an effective means of optimization of the process of formation of abilities and skills of the dialogic speech of pupils at the initial stage of education.

Key words: *communicative competence, speech development, dialogic speech, speech situation, communicative-situational exercises.*

Постановка проблеми. Як зазначено в Державному стандарті початкової освіти, розробленому в рамках реформи «Нова українська школа», однією з ключових компетентностей учнів початкової школи є вільне володіння державною мовою, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади тощо [2].

Враховуючи особливе значення молодшого шкільного віку як базового у процесі формування культури мовлення і спілкування, розвитку комунікативних здібностей учнів, чинні освітні програми з української мови передбачають, що розвиток зв'язного мовлення охоплює всі сторони мовленнєвої діяльності учнів і забезпечує засвоєння початкових лінгвістичних знань: мовлення усне і писемне, діалогічне і монологічне; особливості висловлювань, обумовлені їхніми комунікативними завданнями, ситуацією спілкування; уміння здійснювати всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо). Змістові лінії «Взаємодіємо усно», «Досліджуємо мовні явища» спрямовують освітню діяльність молодших школярів на уроках української мови до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в умовах безпосереднього спілкування, в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо) [11]. Таким чином, розвиток та вдосконалення діалогічного мовлення є складовою процесу формування комунікативної компетентності учнів початкової школи, що зумовлює актуальність обраної теми статті.

Аналіз літератури з питань дослідження. Проведений аналіз науково-методичної літератури дає можливість констатувати, що проблеми розвитку мовлення школярів широко висвітлювалися в педагогічній літературі.

О. Леонт'єв розглядав спілкування як діяльність і виділяв такі умови його ефективності: швидке орієнтування в умовах спілкування, правильне планування мовлення, вміння відшукати відповідні засоби передачі задуманого змісту, забезпечення зворотного зв'язку [9, с. 33].

М. Вашуленко обґрунтував необхідність компетентнісного підходу до формування мовно-мовленнєвих знань і вмінь учнів з урахуванням лінгвометодичних принципів (функціонально-комунікативна спрямованість; стилістична диференціація; взаємозв'язок мовлення і мислення; системний підхід до мовленнєвого розвитку; активне

педагогічне керівництво процесом розвитку мовлення; безперервність і наступність у мовленнєвому розвитку; оптимізація у виборі методів, прийомів та засобів навчання мовлення) [1].

Питання розвитку і вдосконалення діалогічного мовлення школярів як складової мовленнєвої компетентності стали об'єктом досліджень багатьох науковців, методистів, педагогів-практиків (Ф. Бацевич, О. Біляєв, Н. Будна, О. Власенко, О. Галазова, О. Гриценко, С. Дубовик, Г. Коваль, М. Котова, О. Мельничайко, М. Наумчук, М. Одинак, А. Осташкова, М. Пентиліук, О. Петрик та ін.), що сприяло розробці й апробації системи роботи над діалогічним мовленням у шкільному курсі української мови.

Як вважає В. Ковальова, розвиток мовлення молодших школярів, зокрема діалогічного, має здійснюватися за такими напрямками: збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів; уміння користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання; послідовно і логічно викладати думки; удосконалення граматичного ладу мовлення учнів; засвоєння найважливіших етичних правил спілкування [5].

Грунтовне дослідження питання розвитку діалогічного мовлення в освітньому процесі здійснили І. Іпатій, О. Кузик. Ними класифіковані типи діалогів залежно від провідної комунікативної функції, розроблені методичні рекомендації щодо роботи над найбільш поширеними в шкільній практиці видами діалогів [4].

Питанню активізації мисленнєвої діяльності молодших школярів у процесі розвитку зв'язного діалогічного мовлення молодших школярів присвячені праці Н. Ростікус [10].

Заслугує на увагу досвід Н. Медведь щодо розвитку діалогічного мовлення учнів засобами інсценізації на основі мовленнєвих ситуацій [8].

Дослідники дотримуються спільної позиції щодо діалогу як основної, домінантної форми мовлення і наголошують, що робота з формування та вдосконалення вмінь і навичок діалогічного мовлення має посідати належне місце у практиці вивчення української мови в початкових класах, забезпечуючи реалізацію суб'єкт-суб'єктної парадигми сучасного освітнього процесу.

Мета статті – визначити шляхи забезпечення ефективності процесу розвитку і вдосконалення діалогічного мовлення на уроках української мови у системі формування комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Завдання:

– акцентувати увагу на урахуванні специфіки методики розвитку діалогічного мовлення молодших школярів;

– обґрунтувати дидактично-виховний потенціал комунікативно-ситуативних вправ як ефективного засобу формування вмінь і навичок діалогічного мовлення учнів, а також виховання високих моральних рис особистості школярів на початковому етапі освіти.

Виклад основного матеріалу. За дослідженнями науковців, із 70 % часу доби, протягом яких людина не спить, 45 % часу вона слухає, 30 % часу говорить, 16 % часу читає, 9 % часу пише [6]. Отже, найбільшу кількість інформації людина отримує завдяки усним видам мовленнєвої діяльності, тобто через слухання-розуміння та говоріння, що підкреслює важливість роботи з розвитку діалогічного мовлення у шкільному курсі рідної мови

Діалог (грецьк. *dialogos* – розмова, бесіда) – один із типів організації усного мовлення, який за своєю формою є розмовою двох осіб. Діалогічне мовлення вирізняється специфічними рисами:

1. Діалог – це зв'язний текст, який складається з автономних пар реплік.

2. Репліка – особлива мовна одиниця, що характеризується відносною формально-граматичною завершеністю і відносною самостійністю. Залежно від комунікативної мети розрізняють такі види реплік: репліка-привітання, репліка-відповідь на привітання, репліка-запитання, репліка-відповідь на запитання, репліка-ствердження або заперечення, репліка-оцінка тощо [3, с. 16].

3. Ситуативність. Це означає, що мовленнєву поведінку як власну, так і співрозмовника у процесі діалогу неможливо спланувати заздалегідь, оскільки єдність сусідніх реплік у діалозі миттєва, зумовлена конкретною ситуацією, а не постійна.

4. Умотивованість. До діалогу співрозмовників спонукають різноманітні мотиви: повідомити про щось; привернути увагу до певного об'єкта чи події; поділитися враженнями; констатувати факти; узгодити різні підходи до розв'язання конкретної справи; обмінятися думками, переживаннями; виразити свої емоції.

5. Еліптичність, тобто використання простих за структурою, непоширених речень.

6. Використання кліше – усталених розмовних формул: знайомство, представлення; подив, співчуття, несхвалення; початок, продовження, завершення розмови; формули мовленнєвого етикету.

7. Використання інтонації та мовних засобів зв'язку (повторення слів чи окремих реплік; використання займенників, синонімічних слів; уживання дієслівних форм 2-ї особи; звертання (у кличному відмінку) до співрозмовника.

8. Певна довільність в дотриманні літературних норм, тому що діалогічне мовлення обслуговує переважно поточні потреби спілкування людей у безпосередньому контакті між собою [13].

Оскільки головна мета шкільного курсу української мови – формування комунікативної компетентності учнів, то складовою системи її реалізації, як зазначалося вище, є розвиток діалогічного мовлення.

Процес формування вмінь і навичок діалогічного мовлення для учнів початкових класів є складним, з одного боку, через специфічність цієї форми мовлення, а з іншого, через відсутність життєвого досвіду і мовленнєвої практики дітей. На думку, Н. Ростикус, ефективним

засобом розвитку і вдосконалення діалогічного мовлення молодших школярів є спеціальна система вправ, які спрямовані на формування всього комплексу вмінь і навичок, необхідних для продуктивної мовленнєвої діяльності в її діалогічній формі з урахуванням ситуації спілкування [10, с. 28].

У навчанні діалогічного мовлення на уроках української мови використовуються ситуації спілкування, або мовленнєві ситуації, двох видів: природні (виникають самі); штучні (спеціально створені, або навчально-мовленнєві). Останні повинні стимулювати мотивацію навчання, викликати інтерес до участі в діалозі, бажання якнайкраще виконати завдання. Потрібно забезпечити учням такі зовнішні та внутрішні обставини, за яких вони змушені будуть вжити те чи інше (бажане для вчителя за змістом) висловлювання, ряд висловлювань, що формують діалог.

Під час виникнення певної мовленнєвої ситуації учасники діалогового спілкування діють один на одного словом, запитуючи, переконуючи, відмовляючись, погоджуючись і т. д. Штучно створювана в класі мовленнєва ситуація є, як правило, уявною. При цьому найчастіше використовуються популярні в сучасному освітньому процесі форми інтерактивного навчання – робота парами, групова робота.

Системне навчання діалогу на уроках української мови передбачає активне використання таких видів **комунікативно-ситуативних вправ: словникові вправи; завдання на репродуктивне діалогічне мовлення; завдання на продуктивне діалогічне мовлення** [12].

I. Словникові вправи спрямовані на створення і розвиток активного «розмовного» словника учнів, до якого входять лексичні та синтаксичні конструкції, що співвідносяться з різними реакціями людини (вітання, прощання, здивування, радість, спонукання до дії тощо). Учні зобов'язані знати, яку саме реакцію виражає певне слово чи синтаксична конструкція, і вміти вживати їх за необхідності висловити реакцію на той чи інший факт дійсності.

Для вирішення цього завдання дітям пропонується скористатися формулюваннями: звернись до незнайомої людини (*Здрастуйте; будьте ласкаві; вибачте, чи не могли б ви сказати...* – далі запитання); подякуй (*Дякую; щиро вдячний*); дай відповідь на подяку (*Будь ласка; прошу*); погодься зі співрозмовником (*Добре; здається, ти маєш рацію*); вислови здивування (*Невже? Не може бути!*); вирази впевненість (*Звичайно; безперечно; безумовно*) і т. д. При цьому головна мета – чітко розуміння дітьми мети, місця, обставин використання цих розмовних конструкцій.

Наприклад. Послухайте текст. Чи можна сказати, що це діалог? Доведіть свою думку. Як звати співрозмовників? Як вони звертаються один до одного?

Маркіян. *Денісе, я вчора дивився дуже цікавий мультим «Назарко і сім'я».*

Денис. А про що в ньому розповідається?

Маркіян. У мультику йдеться про те, як Назарко всім допомагав.

Денис. То він молодчина!

Маркіян. Так. А скажи, Маркіяне, ти допомагаєш своїм батькам?

Денис. Звичайно, Маркіяне. Ти в цьому сумніваєшся?

Маркіян. А як саме ти їм допомагаєш?

Денис. Я завжди допомагаю мамі помити посуд, вигуляти Рекса, ходжу в магазин по продукти. І все, що просять мене зробити, виконую.

Маркіян. Ти допомагаєш так само, як Назарко із мультика. Ти – молодчина!

М. Вашуленко наголошує на важливості засвоєння молодшими школярами нормативних форм звертання, прийнятих в українському соціумі: *Маріє Петрівно, Максиме Олександровичу, добродію, добродійко, пане, пані, Васильку, Настусю, мамо, матусю, тату, татку, бабуся, дідусю, братику, сестричко* [1, с 131].

II. Завдання на репродуктивний діалог ознайомлюють учнів із типовими діалогами певного культурного рівня, в яких реалізуються запрограмовані розмовні вміння. Тексти типових діалогів складаються з розмовних за лексикою і синтаксисом реплік, що чітко виражають комунікативний план і є зразками діалогічного спілкування. Типовому діалогу мають передувати тема та опис ситуації, які учні зобов'язані не лише зрозуміти, але певною мірою й «побачити» обставини, з якими цей діалог пов'язаний. Наприклад:

1. Складіть діалог за поданим початком і опорними словами.

– Привіт, Тетяно!

– Привіт, Оленко.

– Оленко, скоро наша сім'я переїжджає до іншого міста.

– Тетяно, я дуже сумуватиму за тобою.

Опорні слова: *теж, сумно, яке місто, це дуже далеко, не зможемо тепер зустрічатися, листуватимемося, чудово, нову адресу, щойно переїдемо, листа, бувай, на все добре.*

2. Виберіть кілька правильних реплік і побудуйте діалог. Чи всі репліки правильні? Чому? Обґрунтуйте відповідь.

– Здоров!

– Привіт!

– Як справи?

– Що робиш? – я питаю.

– Та ось по телефону з тобою розмовляю...

– А як у тебе справи?

– Та справи – те, що треба!

– А що ти зараз робиш?

– Та от дзвоню до тебе...

– Ну що ж, бувай здоровий, бо вже пора кінчати: ще ж треба подзвонити до Рومی і до Нати.

III. Завдання на продуктивне розмовне мовлення

відзначаються підвищеною складністю, так як безпосередньо підводять молодших школярів до природних умов мовного спілкування, до активної мовленнєвої діяльності, найвищим проявом якої є творчість [12].

Процес продукування ситуативного діалогу сприяє ефективному розвитку та вдосконаленню вмінь і навичок усної комунікації школярів за умови скоординованої роботи в парах. Наприклад:

1. Склади з однокласником діалог з 4–5 реплік на тему «У медпункті», «У крамниці», «У транспорті» (за вибором). Домовся з товаришем: хто яку роль буде виконувати. Обговори ситуацію, план дії вибраної особи. Ознайомся з пам'ятками «Формули мовленнєвого етикету», «Правила спілкування», «Алгоритм роботи в парах».

Недоліком штучно створених мовленнєвих ситуацій є те, що учень прагне не до здійснення акту спілкування, що є характерним під час природних ситуацій, а до вирішення визначеного вчителем навчального завдання.

Природні мовленнєві ситуації передбачають створення проблемно-пошукового діалогу з елементами рольової гри через інтерактивну взаємодію в підсистемах «учитель-клас», «учитель-учень», «учень-учень», «учень-клас».

Учитель, знаючи інтереси вихованців, повинен пропонувати для обговорення факт, який їх зацікавить: на основі змісту прочитаних текстів, переглянутих відеоматеріалів, обговорення поточних подій у суспільстві, школі, вдома. У цьому випадку завдання педагога полягає в тому, щоб поставити проблемні запитання, залучити до розмови якомога більше дітей.

Наприклад:

Ситуація 1. Склади діалог за словесно описаною ситуацією на тему «Моя родина» із 4–5 реплік. Уяви, що ти журналіст і тобі треба взяти інтерв'ю в родини учня нашого класу. Склади запитання так, щоб на основі відповіді на попереднє запитання можна було поставити наступне запитання. Уважно вислухай відповіді.

Існують правила щодо ведення інтерв'ю. Як веде Алла Мазур розмову з журналістом, котрий перебуває за межами телестудії? Послухай зразок інтерв'ю.

Журналіст: *Я кореспондент газети «Волинь» Ольга Жиколенко. Я розмовляю з Аліною. Аліно! Скажи, будь ласка, як твоя родина проводить вихідні дні?*

Аліна: *У неділю ми часто всією родиною виїжджаємо в ліс. З нами проводять цей день і всі члени сім'ї моєї тітоньки Наді.*

Журналіст: *А яке свято подобається всій сім'ї?*

Аліна: *Ми всією родиною святкуємо Різдво Христове з його незвичайними традиціями. Любимо і свято Нового року.*

Журналіст: *А скажи, Аліно, хто у вашій сім'ї найголовніший?*

Аліна: *Це моя бабуся Валя. Вона найстарша, найголовніша. Ми всі її слухаємо, бо поважаємо і побоюємось, навіть дідусь.*

Журналіст: *Аліно, що допомагає твоїй сім'ї підтримувати дружні стосунки?*

Аліна: *Я думаю, що наша сім'я дружна тому, що ми любимо один одного; всі вміємо і охоче працюємо, а також уміємо прощати один одному.*

Журналіст: *Так от, шановні читачі нашої газети! Ви прослухали думку третьокласниці Аліни про те, як зберегти дружбу всіх членів сім'ї.*

Ситуація 2. Працюючи в парі, складіть і розіграйте діалог на тему «Новенька учениця (новенький учень) у класі» із 5-6 реплік.

Уяви, що до класу прийшла чи прийшов новенький. Його (її) посадили до тебе за парту. Про що б ти його (її) запитав? Звичайно, діалог ви вели б на перерві.

Важливим аспектом природних мовленнєвих ситуацій має стати виразний повчально-виховний зміст, що сприятиме вихованню у дітей високих моральних якостей, наприклад, продовження уявного діалогу.

Ситуація 3. Працюючи в парі, обговоріть ситуацію, зробіть висновки і продовжте діалог на тему «Хіба ми знайомі?»

Хіба ми знайомі?

Біля будинку зустрілися Оля і бабуся, що живе у поверхом нижче.

– *Добрий день, Олю,* – привіталася бабуся.

Дівчинка сказала:

– *Хіба ми знайомі? Чому я маю з вами вітатися?* ... [8, с. 45].

Оскільки молодшим школярам притаманне наочно-образне мислення, то формування навичок діалогічного мовлення, рекомендується здійснювати за допомогою різних видів опор: малюнкових (конкретні предмети, сюжетні малюнки, предметні малюнки, маски для інсценування); словесних (опорні слова, варіанти реплік початку діалогу, репліки одного із співрозмовників); графічних ☺ ? ↔ ☺! (запитання-відповідь) [6].

Використовувати зазначені види опор необхідно залежно від рівня сформованості навичок діалогічного мовлення учнів: слабшим учням опора потрібна, а сильнішим вона може заважати, обмежуючи самостійність, креативність мислення дітей. У міру вдосконалення навичок діалогічного мовлення допоміжні матеріали (опори) поступово вилучаються із освітнього процесу: спочатку малюнки, потім схеми й, нарешті, опорні слова й репліки. Як результат систематичної роботи з розвитку діалогічного мовлення, учні 4 класу мають сформовані вміння самостійного складання діалогів без використання допоміжних засобів [6].

Навчання діалогічного мовлення передбачає обов'язковий аналіз та оцінку вчителем рівня практичного володіння школярами відповідними вміннями. Основними показниками є відповідність висловлювання мовленнєвій ситуації, зверненість мовлення, наявність у репліках учнів специфічних для діалогу мовних одиниць та мовленнєвих засобів, різноманітність діалогічних єдностей, мовленнєва активність та

ініціативність партнерів. Ураховується також правильність висловлювань, кількість фраз і темп мовлення під час висловлювання.

Виконання комунікативно-ситуативних вправ із метою навчання школярів діалогічного мовлення відкриває великі можливості для збагачення, уточнення й активізації словникового запасу учнів, а також для формування вмінь і навичок дотримання вимог певного функціонального стилю. Так, діалоги на побутові теми підпорядковуються принципам розмовно-побутового стилю, діалоги на нейтральні теми – науковому, діловому, публіцистичному стилю тощо. Паралельно відбувається формування в учнів початкових класів умінь спілкуватися, об'єднуватися з членами колективу задля розв'язання спільної проблеми, уявлень про норми поведінки, системи загальнолюдських цінностей.

Висновки. Систематичне й методично обґрунтоване використання комунікативно-мовленнєвих вправ у процесі розвитку діалогічного мовлення, з одного боку, забезпечує підвищення культури усного мовлення й спілкування молодших школярів, створює умови успішного розвитку особистості, її самореалізації в суспільстві через уміння комунікувати, налагоджувати стосунки з іншими людьми, а з іншого боку, створює сприятливі умови для виховного впливу на учнів.

Перспективи подальших розвідок. Нагальною потребою є узагальнення практичного досвіду вчителів щодо використання комунікативно-мовленнєвих вправ із розвитку діалогічного мовлення на уроках української мови в початкових класах, а також створення збірників вправ, збірників відеоматеріалів, методичних посібників для ефективної роботи над діалогічним мовленням у 1–4 класах з методичними рекомендаціями щодо їх використання.

Література

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 480 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/>
3. Дубовик С. Культура професійного діалогічного мовлення сучасного вчителя початкової школи. *Початкова школа*. 2018. № 5. С. 15-18.
4. Іпатій І. К., Кузик О. В. Формування навичок діалогічного мовлення. URL: <http://intkonf.org/ipatij-i-k-kuzik-o-v-formuvannya-navichok-dialogichnogo-ta-monologichnogo-movlennya/>.
5. Ковальова В. І. Розвиток мовлення – найважливіша умова успішного навчання молодших школярів. URL: osvita.ua/doc/files/news/85/8532/movlennya.doc.
6. Левицька М. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. URL: <http://ukped.com/predmetni-metodiki/ukrayinska-mova-ta-literatura/5709-formuvannya-movlennyevoyi-kompetentnosti-molodshykh-shkolyariv.html>.
7. Медведь Н. Розвиток діалогічного мовлення засобами інсценізації. *Початкова школа*. 2007. № 9. С. 32–35.
8. Мельничайко О. І. Рідна мова. Комунікативні вправи. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 48 с.
9. Психологические проблемы массовой коммуникации / под ред.

А. А. Леонтьева. Москва: Наука, 1974. 146 с.

10. Ростикус Н. Система вправ із розвитку зв'язного діалогічного мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 2018. № 6, № 7.

11. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. Київ: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.

12. Шевчук Т. О., Пелешок Е. Х. Шляхи вдосконалення культури розмовного діалогу молодших школярів на уроках української мови URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8296/>

13. Ющук І. П. Українська мова. Київ: Либідь, 2004. 640 с.

Швидка Н.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету

Гриценко М.

– студент IV курсу українсько-англійського відділення філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету

УДК 378. 016: [81:39] (072) М 54

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЕТНОЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ

У статті узагальнено основні методи й засади етнолінгвістичної збиральницької діяльності для вияву регіональної самобутності північної Донеччини. Обґрунтовано значущість етнолінгвістичного дослідження, здійснюваного завдяки отриманій інформації від мешканців окресленого регіону. Схарактеризовано етапи підготовки й проведення експедиційної роботи. Запропоновано програму-запитальник для студентів-дослідників мікротопоніміки й ономастики. Висвітлено основні методи та принципи фіксації етнолінгвістичних матеріалів для найточнішої передачі їх звучання й локалізації.

Ключові слова: лінгвогеографічна історія, регіональна самобутність, етнолінгвістична експедиція, мікротопоніміка, ономастика, респондент, програма-запитальник.

Швыдкая Н.

– кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и литературы Донбасского государственного педагогического университета

Гриценко М.

– студент IV курса украинско-английского отделения филологического факультета Донбасского государственного педагогического университета

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ

В статье обобщены основные методы и основы этнолингвистической собирательской деятельности для определения региональной специфики северной Донетчины. Обоснована важность этнолингвистического исследования, проведенного с помощью полученной от жителей исследуемого региона информации. Охарактеризованы этапы подготовки и проведения экспедиционной работы. Предложена программа вопросов для студентов-исследователей микротопонимии и ономастики. Описаны основные методы и принципы фиксации этнолингвистических материалов для точной передачи их звучания и локализации.